

Institute veřejné politiky

Stát a byrokracie
(podle Public Policy..., kap.5)

Teorie rolí státu

- Pluralismus - zdůrazňuje existenci omezení a tlaků vykonávaných **množstvím** různých skupin ve společnosti. Koresponduje s klasickou liberální teorií (John Stuart Mill, J.J.Rousseau); nověji Schumpeter, Dahl...
- Elitářství – moc je uspořádána kumulativně (Pareto, Mosca) => moc je v rukou (**jedné**) malé skupinky.
- Marxismus – vliv ekonomických zájmů na politiku. Stát nástroj třídní dominance a útlaku.
- Korporativismus – systém zájmové reprezentace, ve kterém jsou základní složky organizovány do **několika** jedinečných, povinných, vzájemně si nekonkurujících kategorií (odborníky, svazy zaměstnavatelů...) Existuje jejich provázanost na stát (vládu).

Byrokracie – Max Weber

Nejnámější teorie byrokracie. Reagovala na rostoucí význam byrokracie, resp. zvyšující se roli státu. **Vymezuje byrokracii jako nezbytnou součást moderní doby...** (1947)

Tři typy moci:

- charismatická, (díky vlastnostem jedné osoby, poněkud nestabilní..)
- Tradiční (legitimita v tradičních pravidlech a statusu těch, kdo vládou)
- racionální-zákonná (legalita jako zdroj normativních pravidel)

Role byrokracie

- Byrokracie je pyramidální strukturou, mocným víceúčelovým nástrojem. Rutinizuje řešení problémů do vysokého stupně a osvobozuje je od závislosti na speciálních dovednostech či iniciativách.

Obecné charakteristiky byrokratických aparátů:

- specializace činností
- obecné charakteristiky výkonu funkcí a z toho vyplývající zaměnitelnost úředníků
- problémy, procedury a řešení jsou kategorizovány
- relativní stabilita struktury funkcí
- organizace se stává do určité míry účelem o sobě
- vázanost na určitý typ úkonů
- administrativní reforma je nekonečná: neexistuje optimální řešení organizační struktury

Ideální model byrokracie dle Webera

je dán těmito jejími vlastnostmi:

- neosobní strukturou moci
- rozhodnutí jsou činěna na základě formalizovaných obecných pravidel
- existuje definovaná hierarchie pravomoci a odpovědnosti
- svobodným výběrem kandidátů do úřadu, založeným na kritériu výkonu v souladu se specifickými pravidly
- odměňování, založené na jasném kontraktu
- žádný z úředníků nevlastní majetek, s nímž operuje
- existuje disciplína a kontrola ve výkonu úřadu

Shrnující přehled konceptů byrokracie (dle Lanea):

- Byrokracie ztotožněna s rigiditou, ztrnulostí, nepružností. Tendence k expanzi, ke snižování výkonu, ke konzervaci vlastní struktury.
- Byrokracie jako panství úředníků – problém styku úředníků a politiků. Růst správního aparátu posílil moc úředníků, ti pronikli do sfér politické moci, roste riziko moci korumpovaných úředníků.
- Byrokracie jako chaos – nejsou-li jasné cíle organizace, pak je nejistý i způsob řešení vyvstalých agend.
- Byrokracie jako maximalizace velikosti
- Byrokracie jako nekontrolovatelná moc – obtížná kontrolovatelnost vyplývá z toho, že vyšší jednotka může jen obtížně získat informace nezbytné k hodnocení činnosti jednotky nižší.

- Tradiční byrokratické instituce pracují relativně uspokojivě pouze ve stabilním prostředí, pokud je úkol relativně snadný, každý občan vyžaduje tutéž službu a kvalita služby není nejdůležitějším kritériem. Ale v praxi to tak samozřejmě není a proto jsou třeba pružné a adaptabilní instituce a vysoce kvalifikovaný a vysoce motivovaný personál.

Desatero moderní státní správy (dle Osborne-Gaebler)

- katalytická správa: řízení spíše než přímé poskytování služeb
- správa náležející komunitě: vytváření příležitostí spíše než služba
- soutěživá správa: uplatnění konkurence v poskytování služeb
- správa vedená posláním: proměna organizací vedených pravidly
- správa orientovaná na výsledky: financování výstupů, nikoliv vstupů
- správa vedená zákazníky: uspokojování potřeb zákazníků, nikoliv byrokracie
- podnikavá správa: získávání prostředků spíše než utrácení
- předvídavá správa: předcházení problémů spíše než jejich řešení
- decentralizovaná správa: od hierarchie k partnerské spolupráci
- tržně orientovaná správa: podpora změn užitím tržních stimulů
